

Artykuł 2

Marek Ney-Krwawicz, Polskie Państwo Podziemne i Armia Krajowa

Polskie Państwo Podziemne funkcjonujące na okupowanych przez Niemcy ziemiach polskich w latach II wojny światowej było niespotykanym w takiej skali zjawiskiem w dziejach podziemnej Europy.

W 1939r. obszar państwowy II Rzeczypospolitej okupowany został przez Niemcy i ZSRR (przy czym ZSRR okupował ponad 50% terytorium Polski). Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej w 1941r. całość ziem polskich znalazła się pod okupacją niemiecką nastawioną na biologiczne wyniszczenie narodu polskiego.

Stolica Polski - Warszawa, okupowana przez Niemcy, pozostawała dla Polaków nadal centrum podziemnego życia politycznego. Tu we wrześniu 1939r. utworzona została Służba Zwycięstwu Polski, konspiracyjna struktura wojskowo-polityczna, która była początkiem rozbudowanego potem podziemnego państwa. Kształtujące się stopniowo od jesieni 1939r. Polskie Państwo Podziemne w latach 1943 - 1944 funkcjonowało w swej najbardziej dojrzałej formie. Najwyższą władzę w tym państwie sprawował Delegat Rządu RP na Kraj, który w 1944r. był wicepremierem (działającego na obczyźnie) Rządu RP. Kolejno funkcję Delegata Rządu pełnili: Cyryl Ratajski „Wartski”, Jan Piekalkiewicz „Juliański”, Jan Stanisław Jankowski „Soból”, Stefan Korboński „Zieliński”.

Konspiracyjnym parlamentem była reprezentacja najważniejszych stronnictw i ugrupowań politycznych (Polityczny Komitet Porozumiewawczy - Krajowa Reprezentacja Polityczna) występująca w latach 1944 - 1945 pod nazwą Rada Jedności Narodowej. W podziemnym parlamencie reprezentowane były najważniejsze stronnictwa polityczne: Stronnictwo Ludowe, Polska Partia Socjalistyczna, Stronnictwo Narodowe oraz mniejsze ugrupowania. Poza układem parlamentarnym pozostawała Polska Partia Robotnicza nie uznająca konstytucyjnego Rządu RP i całkowicie zależna od ZSRR (reprezentująca jego interesy).

W 1944r. przy Delegacie Rządu działała Krajowa Rada Ministrów. Delegat Rządu kierował pracami podległej mu Delegatury Rządu RP na Kraj składającej się z 18 departamentów będących odpowiednikami ministerstw Rządu RP na obczyźnie. Działania Delegatury obejmowały swym zasięgiem, na tyle na ile pozwalały na to warunki okupacji i terroru wroga, wszystkie dziedziny życia społecznego. Przede wszystkim było to tajne nauczanie na wszystkich szczeblach, od powszechnego przez średnie do wyższego (Prowadzono min. tajne nauczanie na podziemnych Uniwersytetach w Warszawie, Krakowie, Wilnie, Lwowie). Bardzo ważne było także propagandowe oddziaływanie na społeczeństwo poprzez prasę konspiracyjną. Ogółem w całym okresie wojny ukazywał o się około 1500 tytułów. Poza tym organizowano podziemny aparat administracyjny zdolny do podjęcia pracy w chwili restytucji niepodległego państwa.

Najistotniejszym jednak z punktu widzenia walki z okupantem pionem Polskiego Państwa Podziemnego była jego siła zbrojna - Armia Krajowa, stanowiąca integralną część Sił Zbrojnych RP i podlegająca działającemu na obczyźnie Naczelnemu Wodzowi. Kolejnymi dowódcami Służby Zwycięstwu Polski - Związku Walki Zbrojnej - Armii Krajowej byli: gen. Michał Tokarzewski - Karaszewicz „Torwid”, gen. Kazimierz Sosnkowski „Godziemba”, gen. Stefan Rowecki „Grot”, gen. Tadeusz Komorowski „Bór”, gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek”. Najwyższym organem

dowodzenia była Komenda Główna składająca się z 7 Oddziałów Sztabu oraz Biur i specjalistycznych komórek kierowniczych. Teren II RP podzielony był na Obszary i Okręgi na czele których stały ich komendy stanowiące w zmniejszonym zakresie odbicie Komendy Głównej. Głównym zadaniem Armii Krajowej było przygotowanie i przeprowadzenie w końcowej fazie wojny (zgranego z działaniami aliantów) powstania powszechnego, które miało uwolnić od okupanta ziemie polskie. W walce bieżącej skupiono się przede wszystkim na samoobronie (uwalnianie aresztowanych, obrona przed pacyfikacjami) i uderzeniu w aparat terroru okupanta (likwidacja funkcjonariuszy gestapo i SS). Działania te prowadził specjalny pion walki pod nazwą Kierownictwo Dywersji (płk August Emil Fiedorf). Poza tym tworzone oddziały partyzanckie mające zaprawiać żołnierzy w bieżących akcjach do walki powstańczej.

W wyniku scalania w Armii Krajowej konspiracyjnych organizacji wojskowych stała się ona ogólnie narodową armią, liczącą, w 1944r, ponad 350 tys. żołnierzy. Ważnym dla aliantów był prowadzony przez AK wywiad obejmujący znaczne tereny Europy. M.in. rozszyfrowano miejsca produkcji niemieckiej broni raketowej V1 i zdobyto części V2 dostarczając je do Londynu. Prowadzono też wojnę psychologiczną - Akcję „N” pozorującą istnienie opozycji wewnętrzniemieckiej. Wydano 1 milion egz. druków „N”. W 1944r. Armia Krajowa przystąpiła do realizacji operacji „Burza”, czyli uderzenia na cofających się Niemców. Samodzielnie wyzwoliła szereg miejscowości. Rozpoczęte 1 sierpnia 1944r. Powstanie Warszawskie wobec braku pomocy z zewnątrz upadło po 63 dniach walki. Wobec postępującej ofensywy radzieckiej 19 stycznia 1945r Armia Krajowa została rozwiązana. W lipcu 1945r. nastąpiło też samo rozwiązanie cywilnych struktur Polskiego Państwa Podziemnego. Żołnierze Armii Krajowej byli represjonowani przez rządzących w Polsce od 1944r. komunistów i radzieckie NKWD

Zestawienie akcji sabotażowo-dywersyjnych ZWZ-AK od stycznia 1941 do 30 czerwca 1944

Źródło: Bohdan Kwiatkowski, *Sabotaż i Dywersja*, Bellona, Londyn 1949, z.1, s.21

	Rodzaj akcji sabotażu / dywersji	Liczba
1	Uszkodzono parowozów	6 930
2	Przetrzymano w remoncie parowozów	803
3	Wykolejono transportów	732
4	Podpalono transportów	443
5	Uszkodzono wagonów kolejowych	19 058
6	Wysadzono mostów kolejowych	38
7	Przerwano sieci elektrycznych na węźle Warszawa	638
8	Uszkodzono lub zniszczono samochodów wojskowych	4 326
9	Uszkodzono samolotów	28
10	Zniszczono cystern benzyny	1 167
	Oprócz tego zniszczono ton benzyny	4 674
11	Zagwożdżono szybów naftowych	5
12	Spalono wełny drzewnej (wagonów)	150
13	Spalono magazynów wojskowych różnych	130
14	Unieruchomiono czasowo produkcję w fabrykach	7
15	Wykonano wadliwie części silników lotniczych	4 710
16	Wykonano wadliwie lufy dział	203
17	Wykonano wadliwie pocisków artyleryjskich	92 000
18	Wykonano wadliwie radiostacji lotniczych	107
19	Wykonano wadliwie części do przemysłu elektrotechnicznego (kondensatorów)	70 000
20	Wykonano wadliwie obrabiarek	1 700
21	Uszkodzono ważnych maszyn w fabrykach	2 872
22	Wykonano różnych aktów sabotażu	25 145
23	Wykonano zamachów na Niemców	5 733

M. Ney-Krwawicz, PAN - Warszawa